

Зміст

[Замість передмови] Наталія Кобринська. <i>Михайло Грушевський</i>	7
Блудний метеор	24
Дух часу	31
Задля кусника хліба	53
Виборець	101
Ядзя і Катруся	139
Жидівська дитина	227
Судильниця. <i>За народними казками й оповіданнями</i>	245
Душа. <i>Психологічний ескіз</i>	269
Хмарниця	293
Воєнні новели	
Кінь	303
Полишений	304
Свічка горить	308
На цвинтарі	314
Каліка	319

НАТАЛІЯ КОБРИНСЬКА

Фрагменти

Наталія Кобринська — безперечно одна з визначніших та інтересніших фігур в нашій письменстві та взагалі культурнім життю. Розпочата цього року Українсько-руською видавничою спілкою збірка її писань дасть спромогу нашій публіці оглянути в цілості її літературний доробок та ближче познайомитися з її літературною постаттю, а заразом дає нагоду схарактеризувати її літературну діяльність на сторонах нашої часописи.

Н. Кобринська родилася 1855 р. в родині Озаркевичів, дуже визначній у культурнім життю Галичини цього століття. Свої молодечі роки прожила вона в глухій провінційній куті; освіта її була домашня — в домі її батька — священика. Дуже рано розвинулася в ній любов до читання, що зродило в ній певні духовні й артистичні інтереси; між іншим дуже рано заінтересувало дівчину становище жінки в родині й суспільности. Вийшовши дуже молодо й дуже щасливо заміж за священика, чоловіка інтелігентного, з сильно розвиненою артистичною вдачею, п. Кобринська далі віддавалася читанню, літературним інтересам, жіночому питанню.

Ці заняття могли б так і зістатися в границях її особистих інтересів, в кругах теорії, але тяжка катастрофа вивела молоду жінку за тісні межі родинного життя: на початку 1882 р. умер її чоловік, вона лишилася бездітною вдовою і тяжко прибита сим нещастем, вернулася в дім свого батька. Подорож до Відня, де вона познайомилася з членами поступового укр.-руського товариства Січ, що тоді стояло в найвисшій фазі свого розвою, вказала їй нові цілі діяльності. Один із Січовиків заохотив п. Кобринську до літературної роботи, і вона під впливом його спробувала своїх сил. Так явилася перше оповідання «Шумінська» (в новім виданні назване трохи менше щасливо «Дух часу»); при кінці 1883 р. відчитане в Січи без імени авторки, воно було дуже прихильно оцінене Січовиками, і се заохотило п. Кобринську до дальшої літературної праці: кілька місяців пізніше пише вона свою другу повість — «Задля кусника хліба», прийняту також з великим ентузіазмом, далі «Судію», «Янову».

Заразом, увійшовши ближше в радикальний рух серед тодішньої молоді, п. Кобринська починає заходи коло того, аби перевести свої гадки про жіночу емансипацію в життя. 1884 р. вона закладає в Станіславові жіноче товариство, наразі з дуже скромною метою — піднести рівень інтелігенції суспільності і в першій лінії самого жіноцтва дорогою літератури; взагалі на літературу п. Кобринська завжди покладала великі надії в жіночій справі. Але хоч і які скромні були задачі сеї жіночої роботи, вони будили недовір'я і страх серед загального тодішнього перестрашу перед поступовими ідеями, що пробивали собі дорогу в суспільність. Станіславівське товариство не пішло, і на початку 1888 р. сама Кобринська, зазнавши багато прикростей в сім

товаристві, виступила з нього, коли товаришки призначені на книжки гроші повернули на купівлю чаші для єпископа Пелеша.

Се розчарування, одначе, не відібрало енергії у п. Кобринської; вона не покидає роботи коло піддвиження жіноцтва дорогою літератури й організації. 1887 р. видає вона разом з п. Косачевою жіночий альманах «Перший вінок», зложений із самих жіночих праць — публіцистичних і белетристичних. По тім пішли три випуски «Нашої долі», що вийшли в 1893, 1895 і 1896 роках, заходом уже самої п. Кобринської, з таким же белетристично-публіцистичним змістом, але так, що публіцистика все більше виходила на перший план; сама п. Кобринська подавала тут програмові статті про жіночий рух, огляди його та критично-літературні статті, з особливим оглядом на становище жінки. В жіночій руху її інтересує боротьба за політичні права, а особливо — економічна самостійність; сю остатню уважає вона актуальним питанням жіночої справи в Галичині, натомість питання вільного супружества, вільної любови і т. ін. уважає вона передчасним, поки жінка не здобула собі економічної самостійности, кінцем, а не початком емансипації жінки. В тім напрямі розвивається й її організаційна діяльність: 1890 р. з її ініціативи галицькі Русинки вносять до державної ради петицію про дозвіл жінкам вступати на університети; 1891 р. вона скликає жіноче віче в Стрию, і звідти виходить петиція про допущення жінок на університети та про заснування бодай одної жіночої гімназії. У «Нашій долі» п. Кобринська популяризує справу спільних кухонь та охоронок (денних приютів), що були б не тільки корисними для дітей, але давали б певне заняття й одиноким жінкам і т. ін.

ДУХ ЧАСУ*

---

* Оповідання написано 1883 року, уперше опубліковано 1887 року в жіночому альманасі «Перший вінок» під назвою «Шумінська». У другому виданні Н. Кобрянська змінила назву оповідання на «Дух часу».

[Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>](http://kniga.biz.ua)

Був мрячний, зимовий день. Грубі, сиві хмари низько висіли над землею, і все від них темніло та сіріло. Замерзле болото вкривалося пластами білого снігу, що злегка укладався в грубу верству.

Пані Шумінська, замість пообіднього сну, взяла до рук панчішку і сіла при вікні. Ніщо не мутило ні округ неї, ні в ній тихого настрою. Вона знала, де, що і як робиться в господарстві. Знала, що дівки мили начине в кухні, а парубки чистили стайні та крутилися коло худоби. А втім, зимою не доглядається так гостро челяді. Весна, осінь, літо — то пора праці, де пильненько треба прикладати руки до роботи.

***

Вона була вже немолода, близько шістдесятилітня жінка — очі вже недомагали. Витягнула з кишені оправлені в ріг окуляри, поклала їх на ніс, кинула в куток клубок з бавовною, розложила дроти і зачала жваво ними перебирати. Нитка бавовни в'язалася в ключки, котрі безповоротно чергувалися новими, як дні, місяці,

літа в життю людським. А скільки ті дні понесли з собою хвиль прикрих і милих, смутку і радості — хто ж годен спам'ятати! Одношайна робота навела задуму на неї. Давно пережиті дні і дії зачали відживати, набирали давніх красок і життя, ясніли давнім промінем. Пані Шумінська полинула думкою в далеку минувшість, десь у хвилі наймолодших, дитинячих літ; відгрібалися вони в притупленій пам'яті, як би то було недавно — ніби вчора.

Перебираючи дротами, нагадала собі, коли ще маленькою дитиною училася тої штуки від своєї старшої сестри. Як незручно путалися їй тоді пальці, зачіпали дроти, витягалася нитка, придержувана рукою учительки. Думки з далекої далечини міняються, як сонні мрії. Тут зависнуть на стебелі квітки, залепечуть невиразною мовою дитини та переходять до поважних моментів і подій, а потім знов звертають до невиразних дрібниць та заривають по дорозі те, що було найбільше і найважніше в життю.

Якби хто був дивився в лице задуманої жінки, то міг би по його легоньких судорогах пізнати, що її думки зробили великий перехід. І дійсно, їй стала перед очима найважливіша хвиля в життю жінки, хвиля, коли вона стає під шлюбний вінець.

А мала вона тоді заледве шіснацять літ. Суджений її, укінчений богослов, був сином священика з того самого деканату, що її батько. Вона не знала его, а бачила лише один раз, коли приїхав з батьком своїм до них на празник. Перебули тоді обоє цілий день, бо по